

Saksa ooperi au päästja

Tänapäeval on raske ette kujutada seda furoori ja rahvusliku eneseteadvuse esilelahvatamist, mille sakslastes kutsus esile Carl Maria von Weberi ooperi «Der Freischütz» (meil tõlgitud kui «Nõidkütt») ettekandmine Berliini Schauspielhausi saalis 18. juunil 1821 ehk ligi 182 aastat tagasi. Tollane Euroopa ooperiturg oli itaallaste valitseta. Õieti Rossini kontrolli all, sest tema ooperite absoluutse troonimise kõrvale mahtusid kannupoisina mõned Spontini klassikalised antiiktragöödiad.

Asi oli seda hullem, et prantslasedki olid paremas seisus. Neil oli itaallaste haaravale *bel canto*'le vastu panna juba manalateele läinud Gimarosa ja Méhuli ning oma loomingu tipu poole rühkiva Boieldieu' teosed.

Weber oli 1817. aastal asunud tööle Dresdeni Grosses Opernhausi kapellmeistrina. Tööandjaks olnud keisrikoda seadis ülesandeks saksa oma ooperielu arendamise. Weber oli kindel, et seda saab teha üksnes reformide abil.

Nõudliku ja eksperimenteeriva dirigendina ärritas ta kohe end suurepäraselt ja mugavalt tundnud lauljaid. Tollal oli ennekuulmatu, et solistidelt hakati nõudma juba esimeses proovis teksti peast teadmist ja selle ilmekat ettekandmist. Lauljad tehti staaridest ansambli liikmeteks. Maestro reformis koori, muutis pillirühmade asetust orkestris ja korraldas ümber valgustussüsteemi.

Umbes samal ajal sai ta poeedilt, näitekirjanikult ja libretistilt Johann Friedrich Kindilt idee Saksamaal laialt levinud nõidküti või võluküti süžeele ooperi kirjutamiseks. Seda oli juba varem proovitud, kuid ilma erilise eduta. Komponeerimine aga venis, sest maestrot segasid igapäevane teatritöö, muud ühiskondlikud ülesanded, abiellumine Caroline Brandtiga ning aina kehvemaks muutuv tervis (põdes tuberkuloosi).

Uuest teosest oli eriti huvitatud Berliini ooperi intendant krahv Brühl, kes Weberit kõvasti innustas. Lõppemas oli Schauspielhausi rekonstrueerimine. Uus teatrimaja oli vaja väärilt avada. Weber lõpetas töö suure osas 1820. aasta märtsiks.

Proovideks jäi piisavalt aega. Esietendust dirigeeris maestro ise. See kestis 2 tundi ja 10 minutit, kusjuures üksnes avamäng oli ligi 11 minutit pikk ning kujutas endast esimest katset esitada sisesejuhatuseks ooperis kõlavate meloodiate popurrri.

Weberi teos sai marulise, lausa eufoorilise vastuvõtu osaliseks. Sakslased olid saanud oma konkurentsivõimelise ooperi, mida hiljem on romantilise ooperi isaks tituleeritud. Sellest võeti otsekohe snitti. «Der Freischütz» oli ka see teos, mis sillutas tee tulevaseks Wagneri oopuste triumfiks.

Esimene kümne aasta jooksul pärast väljatulekut kanti teost ette kõikjal Saksamaal ja Austrias, samuti Taani, Rootsi, Tšehhi, Ungari, Prantsusmaa, Venemaa, Inglismaa, Poola ja Hollandi juhtivates teatrites. Peagi jõudis «Nõidkütt» Kaplinna, Sydneysse, Rio de Janeirosse ja Põhja-Ameerikasse.

Sisuliselt pole see ooper oma loomisest peale kunagi teatrite standardrepertuaarist välja langenud. Praegu, aprillikuus, leiab ooperi, mida inglased vahel õuduslooks nimetavad, viie teatri mängukavast.

Tõsi, kõik need on saksa teatrid, sh mainekad Bayerische Staatsoper Münchenis ja Leipzigi ooper. Nendega ühes reas on nüüd väärilt ka meie rahvusoper.

TIIT MADE

EBSi ooperisõbrast õppejõud

Sisuliselt pole see ooper oma loomisest peale kunagi teatrite standardrepertuaarist välja langenud. Praegu, aprillikuus, leiab ooperi, mida inglased vahel õuduslooks nimetavad, viie teatri mängukavast.